

อุดมการณ์ทางการเมือง*

POLITICAL IDEOLOGY

สุธินี ชินหงษ์¹, พัชรภรณ์ มากปรังค์², วิภา โสภภาพิว³ และ วีณา จรุงรัตน์มุก⁴

Suthinee Chinhong¹, Patcharaporn Makprang², Wipha Sophaphiw³, and Weena Jarunrattanamuk⁴

¹⁻⁴มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹⁻⁴ Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding author E-mail: ploywipha901@gmail.com

Received 17 March 2023; Revised 1 April 2023; Accepted 16 April 2023

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้จัดทำขึ้นเพื่ออธิบายอุดมการณ์ทางซึ่งถูกนำมาใช้อธิบายทั้งในเรื่องของที่มา การกำเนิดการดำรงอยู่ การให้เหตุผลผ่านความชอบธรรมในเรื่องการดำรงอยู่ของสิ่งทางการเมืองภายใต้ความพยายามในการรักษาสถานะภาพเดิมการเปลี่ยนแปลงและการไปสู่เป้าหมายของทั้งผู้คน สังคมการเมืองและระบอบการปกครอง รวมถึงการอธิบายเพื่อปลูกฝังและสร้างโลกทัศน์ทั้งทางการเมืองและสังคมให้แก่สมาชิกของสังคมการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองจึงมีความจำเป็นทั้งในส่วนของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง

คำสำคัญ: อุดมการณ์, การเมือง

Abstract

The purpose of this article is to explain the ideology which is used to explain both the origin and birth of existence Justification through legitimacy of

* สุธินี ชินหงษ์, พัชรภรณ์ มากปรังค์, วิภา โสภภาพิว และ วีณา จรุงรัตน์มุก. (2566). อุดมการณ์ทางการเมือง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 1(2), 30-37.

Suthinee Chinhong, Patcharaporn Makprang, Wipha Sophaphiw and Weena Jarunrattanamuk. (2023). Political Ideology. Journal of Interdisciplinary Social Development. 1(2), 30-37.;

DOI:

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

the existence of political entities under an effort to maintain the status quo, change and achieve the goals of the whole people. Political society and regime Including explaining to instill and create both political and social worldviews for members of the political society. Political ideology is therefore necessary for both rulers and subordinates.

Keyword: Ideology, Politics

บทนำ

ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในประเทศต่างๆ ทั้งที่ส่งผลในแง่บวกและแง่ลบต่อระบบสังคมและเศรษฐกิจ เช่น ผู้ไร้ที่อยู่อาศัย ผู้คนอดอยาก หิวโหย บาดเจ็บ ล้มตาย เช่น เหตุการณ์ทางการเมืองหรือสงครามกลางเมือง ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ทั้งตะวันออกกลาง ยุโรป เอเชีย หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น เหตุการณ์สงครามยึดเอื้อในประเทศซีเรีย เป็นต้น ปรากฏการณ์ทั้งหมดเกิดขึ้นผ่านตัวขับเคลื่อนที่เรียกว่าอุดมการณ์ (Ideology) ในอดีตยุคสงครามเย็น โลกถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ก็ถูกแบ่งผ่านกรอบแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นสำคัญในระดับทวีปภูมิภาคและระดับประเทศสังคมก็ถูกแบ่งเป็น 2 ขั้วอำนาจเป็นอย่างน้อยโดยแบ่งผ่านวาทกรรมที่เรียกว่าอุดมการณ์หรืออุดมการณ์ทางการเมืองกล่าวได้ว่าคนทั้งโลกฆ่ากันตายเพราะอ้างอุดมการณ์หรืออุดมการณ์ถูกอ้างขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจหรือผลทางเศรษฐกิจการใช้ข้ออ้างเรื่องอุดมการณ์ก็เพื่อสนับสนุนการเข้าสู่ตำแหน่ง (Sargent, 2009) การเข้าสู่ตำแหน่งดังกล่าวได้จำเป็นต้องมีความขัดแย้งและการต่อสู้ระหว่างกันและกันส่งผลให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ทรัพย์สิน เงินทองข้าวของต่าง ๆ เสียหายนับไม่ถ้วน ผู้คน อดอยาก พลัดพราก อพยพจากเมืองหนึ่งไปสู่เมืองหนึ่งหรือจากประเทศหนึ่งไปสู่ประเทศอื่น ๆ เป็นต้น ความขัดแย้งหรือการต่อสู้แข่งขันทางการเมืองทั้งหมดสามารถกล่าวได้ว่าผ่านค่านิยมเชิง นามธรรมที่เรียกว่าอุดมการณ์ทางการเมือง (Political ideology) บทความนี้จะศึกษาและนำเสนอถึง 1. พัฒนาการของอุดมการณ์ และอุดมการณ์ทาง

การเมือง 2.อุดมการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ และ 3.วิเคราะห์อุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมไทยถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุปปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในประเทศต่างๆ ทั้งที่ส่งผลในแง่บวกและแง่ลบต่อระบบสังคมและเศรษฐกิจ เช่น ผู้ไร้ที่อยู่อาศัย ผู้คนอดอยาก หิวโหย บาดเจ็บ ล้มตาย เช่น เหตุการณ์ทางการเมืองหรือสงครามกลางเมือง ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ทั้งตะวันออกกลาง ยุโรป เอเชีย หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ความหมายของอุดมการณ์ทางการเมือง

อุดมการณ์ (Ideology) ได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากเจตคติหรือทัศนคติ (Attitudes) ซึ่งในภาษาไทยจะใช้ศัพท์ที่คล้ายกันหลายศัพท์ เช่น ทัศนะ ทัศนคติ หรือทรรศนะ ทรรศนะคติ ศัพท์เหล่านี้มีการแปลความและตีความแตกต่างกันไปในแต่ละสำนักคิด ผู้เขียนจะขอข้ามไม่ลงรายละเอียดของศัพท์นี้แต่ในบทความนี้หากกล่าวถึงทัศนคติจะหมายถึงความถึงในภาษาอังกฤษว่า Attitudes เท่านั้น ความหมายของทัศนคติ เป็นคำกว้าง ๆ เช่น 1) แนวโน้มของบุคคลที่จะเข้าใจ (Cognitive) รู้สึก (Fell of affective) และพฤติกรรม (Behavior) ของบุคคล 2) การโน้มเอียงที่จะสนองต่อสิ่ง กระตุ้นด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง 3) ความพึงพอใจสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยทั่วไปใช้เวลานานและยากต่อ การเปลี่ยนแปลง (Sereera, Luksitanon and Hiranyakiti, 1995) โดยทั่วไปถูกนำไปใช้กับหลาย ๆ เรื่อง เช่นทางการเมืองเรียกว่าทัศนคติทางการเมือง (Political attitudes) ทัศนคติทางสังคม (Social attitudes) ทัศนคติทางการศึกษา (Educational attitudes) เป็นต้น ทัศนคติเป็นแนวคิดระดับพื้นฐานที่ทุกคนสามารถมีความคิดเห็นได้ทีกล่าวเช่นนี้ไม่ใช่คิดว่าทัศนคติจะไม่สำคัญเพราะพฤติกรรมทุกอย่างที่ส่งผลกระทบต่อผู้กระทำและสังคมล้วนแต่เกิดจากทัศนคติทั้งสิ้น เพราะทัศนคติเป็นรากฐานบ่อเกิดของอุดมการณ์ที่จะสร้างผลกระทบอย่างใหญ่หลวงในอนาคต เช่นการก่อการร้าย ลัทธิชาตินิยม ลัทธิเหยียดสีผิว ความเอื้ออาทร ความเห็นอกเห็นใจ ผู้อื่น หรือความคิดจ้องแต่จะเอาเปรียบผู้อื่น เป็นต้น ก็ล้วนแต่เกิดจากทัศนคติส่วนบุคคลและถูกขยายไปสู่บุคคลอื่นๆ และในที่สุดมีการรวมตัวกันของบุคคลที่มีทัศนคติตรงกัน มีการถ่ายทอด สืบทอด ทัศนคติดังกล่าวจนทำให้เกิดการรวมกันของคน

จำนวนมาก และกลายเป็นเครือข่าย โยงใย กันทั้งในระดับประเทศและขยายไปทั่วโลกดังเช่น กลุ่มต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ทั่วโลกหรือในอดีตจนปัจจุบันแต่ทุกวันนี้อาจเรียกว่าทัศนคติแบบสังคมนิยม แบบคอมมิวนิสต์ แบบประชาธิปไตยแบบเผด็จการ แบบต่อต้านเผด็จการ แบบฟาสซิสต์ หรือฟาสซิสต์ใหม่ แบบมาร์กซิสต์ และหรือมาร์กซิสต์ใหม่ เป็นต้น ทั้งหมดล้วนเกิดจากทัศนคติของบางคนหรือบางกลุ่มนั่นเอง คำว่า อุดมการณ์ (Ideology) บัญญัติขึ้นโดยนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสชื่อ อังทอยน์ เดสตู เดอ เทรซี (Antoine Destutt de Tracy 1754-1836) ในช่วงศตวรรษที่ 18 เพื่อใช้อธิบายศาสตร์หรือ ความรู้ใหม่ว่าด้วยความคิด (Science of Idea) เพราะเมื่อพิจารณาตามรูปศัพท์แล้วคำว่า Ideology มาจากคำว่า Ideaผสมกับคำว่า Ology โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีความแตกต่างจากศาสตร์เดิมคือ อภิปรัชญา(Metaphysics)ด้วยการนำหลักปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่ใช้ในการศึกษาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science) มาใช้ในการศึกษาทางจิตวิทยา(Psychology) เพื่อศึกษาว่าความคิดของคนเราเกิดขึ้นหรือมีจุดเริ่มต้นมาได้อย่างไร

อุดมการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ

อุดมการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ ซึ่งมีบทบาทและอิทธิพลต่อโลกนับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึง ปัจจุบันมีดังนี้

1. เสรีนิยม (Liberalism) เสรีนิยมนับเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม อุดมการณ์นี้มีพัฒนาการที่น่าสนใจไม่น้อย ก่อตัวขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 17 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ระบบฟิวคัลในยุโรปกำลังล่มสลาย และสังคมสมัยใหม่ที่ทุนเป็น ปัจจัยสำคัญในการผลิตเริ่มก่อตัวขึ้น (Eccleshall, 1994) อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์เสรีนิยม ใน ยุคแรกเริ่มแตกต่างจากยุคสมัยใหม่ จากจุดเริ่มต้นที่มุ่งต่อต้านอำนาจที่สมบูรณ์เด็ดขาดของ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และอภิสิทธิ์ของเหล่าขุนนางในระบบฟิวคัล สนับสนุนอำนาจของ ประชาชนผ่านการมีรัฐบาลที่มาจากตัวแทนของประชาชน มาสู่ยุคสมัยใหม่ที่

มุ่งเน้นจำกัด การใช้ อำนาจของรัฐเหนือสังคมในทุกรูปแบบ สนับสนุนส่งเสริมเศรษฐกิจเสรีในระบบทุนนิยม (Heywood, 2002: 43) องค์ประกอบของอุดมการณ์เสรีนิยม อุดมการณ์เสรีนิยมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ ดังนี้ (Heywood, 2002)

1) ปัจเจกชนนิยม (Individualism) หรือแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อตัวมนุษย์แต่ละคนเหนือกลุ่มหรือสังคมโดยรวม เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของอุดมการณ์นี้ เป้าหมายของเสรีนิยม จึงเป็นการสร้างสังคมที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกชนสามารถเติบโตและพัฒนา “สิ่งที่ดี” ตามการนิยามที่ สอดคล้องกับศักยภาพหรือความสามารถของแต่ละคนที่แตกต่างกัน เสรีนิยมจึงเชื่อว่าสังคมจะ เจริญก้าวหน้าได้ก็ด้วยการที่ปัจเจกชนมีสิทธิ เสรีภาพในการกระทำด้านต่างๆ ตามการนิยามและ ศักยภาพที่มีอยู่ไม่ใช่กลุ่มหรือสังคม เช่น รัฐ เข้ามามีอิทธิพลเหนือปัจเจกชน

2) เสรีภาพ (Freedom) เป็นค่านิยมหลักของอุดมการณ์เสรีนิยม โดยมาจากความเชื่อในเรื่องของปัจเจกชนนิยมและความต้องการสร้างหลักประกันว่าแต่ละบุคคลสามารถเลือกกระทำ หรือไม่กระทำตามที่ใจตนเองปรารถนา แต่กระนั้นเสรีภาพก็ไม่ใช่การเลือกกระทำตามอำเภอใจ แต่ เป็นเสรีภาพที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย เพราะอุดมการณ์เสรีนิยมตระหนักดีว่า เสรีภาพของ บุคคลหนึ่งอาจเป็นภัยคุกคามต่อเสรีภาพของอีกบุคคลหนึ่งได้

3) เหตุผล (Reason) นักเสรีนิยมมีความเชื่อว่าโลกมีโครงสร้างที่มีเหตุผล (Rational Structure) ซึ่งสามารถค้นพบได้โดยผ่านการใช้เหตุผลในการศึกษาค้นคว้าอย่างพิถีพิถะระห์ของมนุษย์ ความเชื่อเช่นนี้จึงทำให้นักเสรีนิยมมีความศรัทธาว่า ความสามารถในการใช้เหตุผลที่มีอยู่ในตัว มนุษย์จะทำให้มีความชาญฉลาดในการใช้วิจารณญาณตัดสินใจเลือกกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดด้วย ตนเอง และเป็นประโยชน์มากที่สุดกับตัวเอง นอกจากนั้น ความศรัทธาในเรื่องความสามารถในตัว มนุษย์จะทำให้มีความชาญฉลาดในการใช้วิจารณญาณตัดสินใจเลือกกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดด้วย ตนเอง และเป็นประโยชน์มากที่สุดกับตัวเอง นอกจากนั้น ความศรัทธาในเรื่องความสามารถใน การใช้เหตุผลที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ยังทำให้นักเสรีนิยมเชื่อว่า ความก้าวหน้าของสังคมมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการอภิปราย ถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากกว่าการใช้กำลังสู้รบหรือการทำสงคราม

4) ความเสมอภาค (Equality) ความเชื่อในเรื่องปัจเจกชนนิยมที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อที่ (1) เป็นการบ่งชี้โดยนัยถึงความเชื่อในเรื่องของความเสมอภาค กล่าวคือ นักเสรีนิยมเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนต่างล้วนเกิดมาเท่าเทียมกัน จึงมีคุณค่าในทางศีลธรรมเสมอกัน ดังนั้นจึงมีความเสมอภาค กันในสิทธิและโอกาส ดังที่ปรากฏเป็นคำกล่าวที่สะท้อนถึงความคิดในเรื่องนี้เป็นอย่างดี เช่น มนุษย์ ทุกคนมีความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย (Equality before the Law) หรือมีความเสมอภาค ทางการเมือง ได้แก่ หนึ่งคนเท่ากับหนึ่งเสียง หนึ่งเสียงเท่ากับหนึ่งคะแนน (One Person, One Vote, One Vote, One Value) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่อุดมการณ์เสรีนิยมยอมรับความแตกต่างของมนุษย์ทั้งในด้าน ความสามารถและความตั้งใจในการทำงานที่แตกต่างกัน นักเสรีนิยมจึงไม่รับรองว่าจะเกิดความเสมอภาคในทางสังคม (Social Equality) หรือความเสมอภาคของผลลัพธ์ทางสังคม (Equality of Outcome) แต่สิ่งที่นักเสรีนิยมเน้นย้ำก็คือ ความเสมอภาคในโอกาส (Equality of Opportunity) ซึ่งเปิดให้ทุกคนมีโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการใช้ความรู้ ความสามารถ ความขยันหมั่นเพียร ที่ตนเองมีอยู่ในการบรรลุสู่ความสำเร็จตามที่วาดหวังไว้

5) ขันติธรรม (Toleration) หมายถึง ความอดทนอดกลั้น ความมีใจกว้าง ยอมรับต่อความคิด การพูด และการกระทำของบุคคลอื่นที่แตกต่างจากตน นักเสรีนิยมเชื่อว่าขันติธรรมเป็น เครื่องประกันต่อเสรีภาพของบุคคล และเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่งคั่งทางด้านสติปัญญา ให้เกิดขึ้นในสังคม อุดมการณ์นี้เชื่อว่า สังคมที่มีลักษณะเป็นพหุนิยม (Pluralism) ในด้านต่างๆ เช่น ศีลธรรม วัฒนธรรม การเมือง ถือเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งเพราะ จะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้เกิด การอภิปราย ถกเถียง ก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางสติปัญญา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต่างล้วนเกิดขึ้นภายใต้ ตลาดเสรีทางความคิด (Free Market of Ideas) ทั้งนี้ นักเสรีนิยมเชื่อว่า เสรีภาพทางความคิด

6) ฉันทานุมัติ (Consent) อุดมการณ์เสรีนิยมเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมที่ ปรากฏออกมาในรูปของกฎ กติกา ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย รัฐ บังคับแก่ผู้คนทั้งหลายในสังคมต้องได้รับความเห็นชอบหรือฉันทานุมัติโดยสมาชิกของสังคมนั้น ด้วยเหตุนี้เราจึงมักได้ยิน วินิ กล่าวถึงรัฐบาล มีความชอบธรรมว่า ต้องเป็นรัฐบาลที่บนหลักการของ “การได้รับ

ฉันทานุมัติจากผู้อยู่ใต้การปกครอง” (Consent of the Governed) แนวคิดนี้จึงสอดคล้องกับหลัก การเลือกตัวแทนทางการเมือง (Representation) และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังอุดมการณ์เสรีนิยมยังสนับสนุนให้มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรทางสังคมหรือจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อ กระทำกิจกรรมต่างๆ สนองตอบต่อความต้องการผลประโยชน์ส่วนตัว (Self-Interest) ของปัจเจก นแต่แต่ละคนสายใต้การทำพันธะสัญญาาร่วมกัน เมื่อพิจารณาในแง่นี้อุดมการณ์เสรีนิยมจึงเชื่อว่าอำนาจ ในทางการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากข้างล่าง (Authority Arises From Below) และเฉพาะอำนาจที่เป็นเช่นนี้เท่านั้นที่มีความชอบธรรม

7) รัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ถึงแม้เสรีนิยมเห็นว่า รัฐบาลเป็นหลักประกันที่สำคัญในการธำรงรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม แต่ก็ตระหนักดีถึงอันตรายที่ อาจจะเกิดขึ้นจากตัวรัฐบาลเอง ที่อาจกลายเป็นทรราชย์ กตขี่ ข่มเหงปัจเจกชนได้ ดังคำกล่าวของ ลอร์ด แอคตัน (Lord Acton 1834-1902) ที่ว่า “power tends to corrupt, and absolute power Corrupts absolutely” หรือ “อำนาจมีแนวโน้มที่จะนำมาซึ่งความฉ้อฉลและอำนาจที่เด็ดขาดย่อม นำมาซึ่งความฉ้อฉล เบ็ดเสร็จ ด้วยเหตุ เสรีนิยมจึงต้องการให้ การนาจรัฐบาล หรือ มีรัฐบาลที่มีอำนาจจำกัด (Limited Government) ด้วยการแบ่งอำนาจของรัฐบาลออกเป็นหลาย ๆ ส่วน การสร้างกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลกันและกันในหมู่ องค์กรของรัฐบาล และที่สำคัญ ต้องมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ ระบุถึงความผืนพัน ระหว่างรัฐกับ ปัจเจกชนเกิดให้รัฐธรรมนูญเป็นกลไกสำคัญในการจรรโลง ระบอบการเมืองที่เป็นธรรม

สรุป

อุดมการณ์ทางการเมืองหมายถึงโลกทัศน์หรือมุมมองของบุคคลที่มีต่อโลกหรือสังคมซึ่ง เกี่ยวพันกับความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่มีอยู่ของบุคคลอุดมการณ์ทางการเมืองจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลทั้งที่เป็นประชาชนธรรมดาไปจนถึง ผู้นำทางการเมืองส่งผลทำให้ปัจเจกบุคคลเหล่านี้แสดงออกทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ตาม ลักษณะที่สำคัญของอุดมการณ์ทางการเมืองนั้น อุดมการณ์ทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญ นับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึง ปัจจุบัน ได้แก่ เสรีนิยม อนุรักษนิยม สังคมนิยม ฟาสซิสต์ ชาตินิยม

ในขณะที่ปัจจุบันนี้ ได้เกิด อุดมการณ์ทางการเมืองใหม่ที่กำลังมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

เอกสารอ้างอิง

Andrew Heywood. (1997). Politics. London: Macmillan

Sargent, T. L. (2009). Contemporary Political Ideologies: A Comparative Analysis. (14th ed.). Canada:Webcom

Sereera, Luksitanon and Hiranyakiti. (1995). Vocabulary in Management/ Administration. Bangkok: Visit Pattana Co., Ltd